

religie & filosofie

Nuweira Youskine

Zoals de Koran het zelf zegt: *lakum dinukum waliyadin* – voor jou jouw religie, voor mij de mijne

Geloofsafval

De schrik sloeg je om het hart. Niet weer een ex-moslim-hype. Eerst was daar een paar jaar geleden Ehsan Jami. Zijn enige talent leek te bestaan uit het feit dat hij vaak kon herhalen hoezeer hij de islam verafschuwde, wat hem uiteraard de nodige publieke sympathie en een minicarrière in de politiek opleverde. Erna kwam er nog een clubje dat zich eveneens ex-moslim noemde, maar zich in Jami's islamhaat niet kon vinden. En afgelopen maandag, ironisch genoeg een dag na Nationale Bekeerlingendag (waar iedereen werd uitgenodigd Allah als enige God te aanvaarden) werd een website voor ex-moslims gelanceerd (waar moslims werden uitgenodigd Jezus als zoon van God te aanvaarden). Een website waar gelijkgestemden elkaar kunnen treffen en ervaringen uitwisselen, met een subtiele aansporing tot de Bijbel – niemand die er aanstoot aan kan nemen.

Gelukkig bleef het in de kranten dit keer redelijk rustig rond deze ex-moslims. Toch werd in veel aankondigingen van de website als vanzelfsprekend aangenomen dat er een dreiging heerst voor de ex-moslims. Er werd gesproken van angst, anonimiteit en lotgenoten. Impliciet voelen we aan dat zij moeten vrezen voor vervolging of zelfs de dood. Niet gek, als je bedenkt dat in sommige islamitische landen geleerden het nodig vinden te pas en te onpas met dergelijke sharia-martelingen te zwaaien. Wel gek, als je bedenkt

dat de doodstraf op geloofsafval in de Koran niet te vinden is. Spirituele ellende en de toorn Gods: zeker. Dood: nee.

Sociaal gezien valt het een en ander wel te verklaren. De buurman vindt het vervelend als je niet besluit gezellig mee te doen met de straatbarbecue. Wie altijd de vrijdagmiddagborrel met collega's ontloopt, ziet zijn promotiekansen dalen. Zo ook vinden gelovigen dat je bij het reli-team moet blijven. We zijn nu eenmaal kuddedieren.

Het sharia-verbod op geloofsafval werd gevormd in een tijd dat oorlogen tussen moslims en stammen die hen politiek bedreigden schering en inslag waren. Maakte je je los uit je geloofstam dan verloor je niet alleen je enige vorm van sociale identiteit, maar werd je automatisch ook een deserteur in oorlogstijd. Hoogverraad, wat ver na de begintijd van de islam en in totaal andere maatschappijen eveneens met de dood bestraft werd.

Maakt dit alles het aanvaardbaar dat mensen die van geloof willen veranderen zich soms ook in deze tijd en plaats niet veilig voelen? Nee natuurlijk. Het maakt alleen duidelijk dat het zich ontworstelen uit een sociale omgeving nog steeds knap lastig kan zijn. En dat het tot sommige islamitische geleerden blijkbaar nog moet doordringen dat het geen oorlogstijd meer is. Zoals de Koran het zelf zo bondig zegt: *lakum dinukum waliyadin* – voor jou jouw religie, voor mij de mijne.

Een uniek beeld van Christus en Maria Magdalena, van Auguste Rodin, is sinds kort te zien bij een kunsthandel in Ede. Een beeld waarin religie en erotiek elkaar omhelzen.

De Rodin van Ede

Monic Slingerland

Slechts één religieus werk is bewaard van Auguste Rodin. De Franse beeldhouwer (1840-1917) maakte misschien meer werken met bijbelse figuren, maar er bleef er maar één over. Dat werk was verborgen voor het publiek, zolang de beeldhouwer leefde. Beide versies van 'Christus en Maria Magdalena' kwamen meteen in particuliere handen. De eerste staat in Madrid. De tweede is sinds kort in Ede te zien, bij kunsthandel Simonis & Buunk. Het is te koop. De eigenaar is een Nederlandse ondernemer, die anoniem wil blijven.

Niet alleen is het uniek dat zo'n museumstuk in een galerie staat, het biedt ook de kans om met een religieuze blik naar dit werk te kijken.

Auguste Rodin staat vooral bekend om de ongeremde erotiek in zijn werk. Zijn vrouwfiguren hebben soms houdingen aangenomen waarbij je medelijden krijgt met de dames die er in zijn atelier model voor hebben gestaan, of liever gezegd, gelezen.

Was Rodin ook religieus? We kunnen het hem niet meer vragen. In zijn jonge jaren is hij het wel geweest, gezien de korte periode dat hij gips en marmer vaarwel zei om als priesterstudent naar het seminarie te gaan. Gelukkig zag zijn leermeester, de priester Eymard, dat Rodins roeping eerder bij gips lag dan bij God. Eymard stuurde hem terug naar het atelier. We weten dat Rodin daar

In de tenen zit een levende spanning, alsof Christus zich een beetje moet afzetten

twalf voorstellingen van Christus had hangen. Het ontstaan van zijn 'Christ et la Madeleine' is in duisternis gehuld, maar het lijkt erop dat het idee voor het beeld van hemzelf is gekomen.

We zien een man met armen wijd aan een kruis genageld, terwijl een vrouw hem omhelst. Beiden zijn ze

naakt. Van hem zien we alles, van haar alleen haar billen. Over haar linkeronderbeen ligt een doek. Haar meterslange haar omhelst hem, bijna onopvallend. Zijn hoofd ligt met een gekke knik zwaar op haar linkerarm. Hun onderlichamen zijn decimeters van elkaar verwijderd.

Zij ligt geknield voor hem, op een verhoging. Van hem zijn de benen licht gebogen alsof hij zit. Zijn onderbenen zijn te kort. De voeten van Christus staan naast elkaar, niet over elkaar, zoals meestal bij voorstellingen van de kruisiging. Dan pas valt een detail op: de voeten, ze zijn ongeschonden. En dan die tenen, geprononceerd gebeiteld. In de tenen zit een levende spanning, alsof Christus zich een beetje moet afzetten tegen de marmeren ondergrond, met dat gewicht van Maria Magdalena erbij. Het zijn de voeten van een levende.

Kunsthandelaar Frank Buunk heeft al die tijd naast het beeld gezeten, op een krukje. Hij komt er ook bij staan en kijkt naar de tenen van Christus. Rodin maakte twee versies van de voorstelling 'Christ et la Madeleine', vertelt hij. De eerste al ergens in de jaren tachtig van de negentiende eeuw. Uiteindelijk maakte Rodin het werk in opdracht van de staalmagnaat August Thyssen, maar alles wijst erop dat hij er eerder al aan was begonnen. Die eerste versie, ook in wit marmer, kwam in de privécollectie van de familie Thyssen, later het museum Thyssen-Bornemisza in Madrid.

Een tweede versie, die nu in Ede staat, is gemaakt in opdracht van

agenda

• Canon van het protestantse kerklied

Bijeenkomst in de serie 'Muziek tussen hemel en aarde' van Leerhuis Amsterdam, met Hanna Reiken. 12/05, 10.30 uur. Arie Biemondstraat 103 Amsterdam.

• Moederdag in het Catharijneconvent

Opnames van drie radio- en televisieprogramma's. 12/05, Museum Catharijneconvent, Lange Nieuwstraat Utrecht. Met om 12.30 uur: 'Het Vermeeden' (Ikon; Annemiek Schrijver spreekt bijzonder hoogleraar Mechteld Jansen en haar 20-jarige zoon). Om 15.00 uur: 'Schepper & Co' (NCRV; gesprekken met de auteurs van het boek 'Allemaal vrouwen'). Aansluitend: 'Andersdenkenden' (RKK; Gerard Klaassen interviewt

een vrouwelijke gast voor zijn radiatorrubriek). Toegang gratis op vertoon entreebewijs museum.

• Wat is ons heilig?

Debat met Erik Borgman, Thierry Baudet, Peter Nissen en Daan Roovers, van het Soeterbeeck Programma, Ikon en Trouw. 14/05, 20.00 - 22.00 uur, Aula Radboud Universiteit, Comeniuslaan 2 Nijmegen. Deelname €9,50, studenten gratis www.ru.nl/sp/heilig

• 64 jaar landroof en verdrijving van Palestijnen

Bijeenkomst van het Nederlands Palestina Komitee met Dries van Agt en Abdelkader Benali. 19/05, 13.30 uur. De Balie, Amsterdam. Opgeven via Nakba2012@hotmail.nl, info www.palestina-komitee.nl

Vrijdenkers in Zürich zien niets in kapel voor nieuw voetbalstadion

Emiel Hakkenes

Als alles volgens plan verloopt, speelt FC Zürich, dat uitkomt in de hoogste divisie van het Zwitserse profvoetbal, er in 2017 zijn eerste wedstrijd. Tegen die tijd moet het nieuw te bouwen Hardturmstadion aan de modernste eisen voldoen.

Bij het beoordelen van ontwerpen voor het stadion liet het stadsbestuur van Zürich niet alleen op zaken als het aantal zitplaatsen en voldoende toiletten, maar kijkt het ook of de architect vloeroppervlakte reserveert voor een stilteruimte. Het stadsbestuur doet dat op verzoek van de plaatselijke kerken.

Voorzitter Ancillo Canepa van FC Zürich steunt het verzoek van de ker-

ken. Volgens hem biedt een kerkzaal verschillende groepen supporters van de club de kans elkaar te ontmoeten. "Het is belangrijk om met elkaar in gesprek te gaan", zei Canepa in het Zwitserse dagblad *Blick*. "We moeten de oplossing voor problemen niet altijd maar zoeken in repressie en politie-inzet."

Canepa krijgt bijval van Zwitserse predikanten. Zij vinden dat de kerk 'present' moet zijn waar mensen samenkomen. Bovendien, zei een do-

minee, is sport 'doordrenkt van spiritualiteit'.

Tegenstanders van het plan zijn er ook, zoals de voorzitter van de vereniging van vrijdenkers in Zürich. Hij sprak van een 'absurd idee' waarvan de gemeente Zürich afstand moet nemen, omdat de helft van de inwoners van de stad geen godsdienst aanhangt.

Voor Zwitserland mag het een primeur zijn, maar in andere Europese landen zijn al voetbalstadions met een kapel. Voorafgaand aan het WK 2006 werd in het olympisch stadion van Berlijn een oecumenische kapel ingewijd. De eerste Europese club met een stadionkapel – met glas-inloodramen en een kruis aan de muur – was FC Barcelona.

Barcelona had de primeur, ook Berlijn heeft stadionkapel

religie & filosofie

Rodins 'Christus en Maria Magdalena' staat te koop bij de Edese kunsthandel Simonis & Buunk voor ruim 2 miljoen euro.

FOTO KOEN VERHEIJDEN

Karl Wittgenstein, de vader van filosoof Ludwig. Frank Buunk heeft al een boek klaargelegd met foto's van de eerste 'Christ et la Madeleine'. "Die vind ik wat verrijnder. Het marmer erachter is minder stoer dan dat van deze versie. Dat van die voeten is me eerlijk gezegd nooit opgevallen. Ik ben benieuwd hoe dat bij die andere versie is." De foto's geven geen uitsluitsel.

Auguste Rodin gaf Christus het hoofd van een dode. De ogen zijn dicht, het gezicht heeft weinig uitdrukking, behalve iets van een pijnlijke frons in de wenkbrauwen. De kin priemt vreemd naar voren.

Grote spijkers met vierkante kop steken uit beide handen. Geen twijfel: de bovenste helft verbeeldt de gestorven Christus. De onderste helft, naakt en wel, is die van een levende. De gespierde, gespannen tenen, spreken duidelijke taal. Kennelijk is er

iets gebeurd, tussen leven en dood. Kennelijk heeft Rodin leven en dood van Christus in een voorstelling willen vangen. We laten nog in het midden in welke richting het verhaal gaat, van boven naar beneden of van beneden naar boven. Of misschien is er nog wel een ander traject te volgen over het witte marmer.

Eerst maar de vrouw die Christus omhelst. We zien vooral haar naakte billen. Naakt. Moest dat nu, zou je Rodin willen vragen. Die vraag is hem toen ook al gesteld. Hij heeft toen gezegd dat het vanzelf zo ging, vooral omdat hij bij zijn leermeester Carrier-Belleuse een enorme hoeveelheid geklede beelden moest maken. Daar had hij genoeg van, van al die draperieën, en zo werd Maria Magdalena naakt en Christus ook. Rodin had geen zin in laffe oplossingen. Hij liet een ruimte tussen beide figuren, zodat Christus in al zijn slappe men-

selijkheid te zien is.

Wat zegt Rodin met dit verhaal in wit marmer, van een naakte man en een naakte vrouw die elkaar omhelzen, van wie we weten dat de een Christus is en de ander Maria Magdalena? Met die laatste is iets opmerkelijks gebeurd. In een vroege eeuw heeft iemand haar naam geplakt op de hoer die spijt kreeg van al die seks tegen betaling. Later kwam het verhaal de wereld in van Maria Magdalena als minnares van Christus, een verhaal zonder degelijke bijbelse basis. De makers van de musical 'Jesus Christ Superstar' bleven in dat spoor hangen en ook Dan Brown laat haar de minnares van Christus zijn.

Het zou zomaar kunnen dat Rodin in de Bijbel op zoek is gegaan naar sporen van de vrouw uit Magdala. Of misschien kende hij de teksten nog uit de tijd dat hij als priesterstudent op het seminarie de evangeliën

moest lezen. Niets zal hij gevonden hebben dat wijst op een intieme band met Jezus. Wel zal hij dan gelezen hebben dat Maria van Magdala dankzij Jezus bevrijd is van zeven demonen, dat ze onder het kruis stond, dat ze het lichaam van Jezus gebalsemd heeft en dat zij ontdekte dat het graf open was, de steen weggerold, en wist dat Jezus was opgestaan.

Het lijkt erop dat hij dat alles in een beeld heeft gestopt. En daarbij ook zowel de dode als de levende Christus wilde laten zien, en diens menselijkheid vooral.

We zien een smartelijk afscheid, een afscheid door de dood, en tegelijk is er leven. Misschien verwijst Rodin naar de opstanding, misschien toont hij het laatste sprankje leven, ten afscheid.

De doek die over het been van Maria Magdalena ligt, speelt hierbij een

sleutelrol. Het kan een doek zijn die ze zelf heeft afgedaan. Maar waarom zou Rodin dat laten zien? Eerder ligt het voor de hand dat die doek de lijkwade is. Maria Magdalena was de eerste die beseftte dat Christus was opgestaan. Het lijkt of Rodin dat vertelt, door zo duidelijk een kleed te draperen, het doodskleed dat van Christus is afgevallen.

Met haar hoofd ligt Maria Magdalena tegen Christus' borst gedrukt, op de plaats van zijn hart. Klopt het nog, of weer? Of is het stil? Met haar haar omhelst ze zijn linkerzij.

Frank Buunk wijst weer op de foto van de eerste versie. "Kijk, daar heeft Maria Magdalena een waterval van krullen. Bij dit beeld is het haar alleen vaag in het marmer te zien."

We doen wat stappen achteruit en kijken opnieuw. Eigenlijk zou je dit werk heel ingetogen kunnen noemen. En dat voor 2,1 miljoen euro.

De seculiere Tunesiër is gewaarschuwd

Eildert Mulder

Tunesië worstelt met de vrijheid van meningsuiting. Onder dictator Ben Ali was alles duidelijk: er mocht gewoon niets. Tegenwoordig lijkt het beleid vooral tegenstrijdig, vooral als het om religie gaat.

Een beruchte Egyptische prediker, Wagdi Ghoniem, mocht in Tunesië pleidooien houden voor genitale verminking van jonge meisjes. In Egypte vindt die nog steeds massaal plaats, in tegenstelling tot Tunesië. Deze preekheer was, als hij zijn gehoor zou kunnen overtuigen, een gevaarlijke bedreiging voor honderdduizenden Tunesische meisjes. Toch legden de autoriteiten hem geen strobreed in de weg, met een

verwijzing naar het vrije woord. Maar tegelijkertijd lopen seculiere Tunesiërs het risico van celstraf, omdat een rechtbank hun woord al te vrij vindt. Dan verandert vrijheid van meningsuiting ineens in een 'aanval op de goede zeden en de openbare orde', een eufemisme voor 'godslastering'. Human Rights Watch ontleedt in een scherp artikel die dubbele juridische moraal.

Het zal onder historici een onderwerp van debat blijven of de Tunesische revolutie seculier begon of van meetaf een religieus element had. Feit is dat seculieren sinds de verdrijving van Ben Ali geregeld terrein verliezen. Ze leden niet alleen een zware verkiezingsnederlaag, ook in de rechtszaal delven ze het onder-

spit. Tv-directeur Nabil Karaoui kwam er nog genadig vanaf. Vorige week veroordeelde een rechtbank hem tot een boete van vijftienhonderd euro wegens het uitzenden van de film 'Persepolis', die godslasterlijk zou zijn. Hij had vier jaar cel kunnen krijgen. De rechtbank vindt het vooral ergerlijk dat God in de film optreedt. Karaoui leidt de tv-zender Nessma. Het milde vonnis zal te maken hebben met internationale aandacht voor zijn zaak.

Tunesië deed gisteren een Amerikaans protest tegen de veroordeling af als onaanvaardbare inmenging. Niet iedereen komt er zo goed af als de tv-directeur. Twee jonge Tunesische atheïsten, Jabeur Mejri en Ghazi Badji, kregen 7,5 jaar gevangenis-

straf. Mejri zit vast. Het is onduidelijk waar Badji verblijft. Via Algerije en Turkije ontkwam hij naar Griekenland. Volgens een filmpje op Youtube klopte hij in Athene tevergeefs aan bij ambassades voor politiek asiel. De diplomaten zouden kopschuw zijn geworden zodra ze het woord islam hoorden. Hij zou vervolgens illegaal Griekenland hebben verlaten en nu vastzitten in een buurland.

De strijd is nog niet gestreden. Op korte termijn hebben de religieuze partijen gewonnen, maar als je een Tunesische atheïstische website moet geloven, dan is atheïsme onder Tunesische studenten de norm en religiositeit de uitzondering. Als oorzaak noemt een sitebezoeker het

middelbaar onderwijs, dat aandacht besteedt aan de evolutietheorie. Hij schrijft dat godlozenende studenten bij elkaar thuis in de vastenmaand overdag ramadanmaaltijden organiseren, als eten verboden is, en hij spot dat religieuze studenten proberen te doen alsof ze niet vasten.

Maar voorlopig zetten niet de atheïstische studenten de trend. Dat doen wel aanhangers van de islamitische Nahdahpartij. De voorgestelde nieuwe Grondwet bevat een weinig bemoedigende zinsnede voor de seculieren: "De vrijheid van denken, vrije meningsuiting, pers en publicatie is gegarandeerd, met inachtneming van de heiligheden van mensen en religies."